

**BRATISLAVSKÁ MEDZINÁRODNÁ ŠKOLA LIBERÁLNYCH
ŠTÚDIÍ**

**EURÓPSKA DIMENZIA POLITIKY STRÁN
REPREZENTUJÚCICH MADARSKÚ MENŠINU NA
SLOVENSKU**

BAKALÁRSKA PRÁCA

Bratislava, 2010

Tímea Simonová

**BRATISLAVSKÁ MEDZINÁRODNÁ ŠKOLA LIBERÁLNYCH
ŠTÚDIÍ**

**EURÓPSKA DIMENZIA POLITIKY STRÁN
REPREZENTUJÚCICH MAĎARSKÚ MENŠINU NA
SLOVENSKU**

BAKALÁRSKA PRÁCA

Bakalársky študijný program: Liberálne štúdiá

Študijný odbor 3.1.6 Politológia

Vedúci bakalárskej práce: PhDr Kálmán Petőcz

Stupeň kvalifikácie: Bakalár (Bc)

Dátum odovzdania práce: 30. 4. 2010

Dátum obhajoby: 15. 6. 2010

Bratislava, 2010

Tímea Simonová

Čestné vyhlásenie

Vyhlasujem, že moju prácu som vypracovala samostatne pod vedením môjho školiteľa a používala som len uvedené pramene a literatúru.

V Bratislave, 30.apríla 2010

Podpis: _____

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som rada pod'akovala svojmu školiteľovi bakalárskej práce, pánovi Kálmánovi Petőczovi za užitočné rady a poskytnutie veľkého množstva materiálu pri konzultácií.

Abstrakt

Európska dimenzia politiky strán reprezentujúcich maďarskú menšinu na Slovensku

Tímea Simonová

Bratislavská medzinárodná škola liberálnych štúdií v Bratislave

Školiteľ: PhDr. Kálmán Petőcz

Vedúci bakalárskej práce:

Rozsah práce: 34 strán (8624 slov)

Abstrakt

Predložená bakalárska práca je výsledkom mojej práce pod vedením školiteľa pána Kálmána Petőcza. Práca vznikla na základe štúdia a spracovania problematiky multikulturalizmu v európskom kontexte a predstavovania hodnoty liberálnej demokracie. Rozhodla som sa venovať tejto téme na základe mimoriadneho záujmu európskych štúdií. Hlavnou témou mojej práce je skúmanie politiky strán zastupujúcich maďarskú menšinu na Slovensku z pohľadu liberálnych hodnôt a ideí. Vo svojej práci používam najjednoduchšiu analýzu, ktorou je porovnanie. Porovnávam obsah jednotlivých programových vyhlásení, koncepcií, stratégií a prostriedkov politických strán. Cieľom mojej práce je ukázať, do akej miery je politike strán maďarskej menšiny prítomná európska dimenzia, hodnotový systém klasického liberalizmu a aké politicko-právne modely riešenia problematiky menšinových práv v multietnickom štáte predkladajú do spoločenskej diskusie. Dospela som k záveru, že napriek rozdielom v prostriedkoch, cieľoch a stratégiách jednotlivých politických strán, politika strán maďarskej menšiny do značnej miery prispela k demokratizácii a upevneniu demokratického politického systému na Slovensku, ale presadzovanie menšinových záujmov v liberálnej demokracii sa doteraz celkom neuspel.

Predhovor

Zámerom mojej práce je predstaviť európske hodnoty v politike strán reprezentujúcich maďarskú menšinu na Slovensku. K výberu témy ma viedol môj záujem o európske štúdiá a európske riešenie problematiky multikulturalizmu. Sledujem prvky politiky menšinových politických strán ich program a vývoj v súlade s modernými európskymi politickými tradíciami.

Mojím hlavným cieľom je poukázať na princípy liberálnej demokracie prostredníctvom vývoja maďarských menšinových strán na Slovensku. Hodnotím ich pôsobenie počas prvého demokratického volebného cyklu po Novembri 1989, vrátane účasti jednej z nich v prvej vláde Slovenskej republiky po roku 1989. Vychádzam z predpokladu, že programy a praktický výkon politiky predmetných strán boli počas tohto obdobia v súlade s princípmi modernej liberálnej demokracie.

Hlavnými prameňmi, z ktorých čerpám, sú publikácie Fórum inštitútu pre výskum menšín v Šamoríne. Teoretické základy mojej bakalárskej práce tvorí literatúra uvedená na konci práce. Odvolávala som sa na základné dokumenty Organizácie spojených národov, Rady Európy a iných medzinárodných organizácií o ľudských a menšinových právach, na rozhovory s mienkotvornými osobnosťami maďarskej menšinovej komunity uverejnené v tlači a odbornej literatúre, na odborné state a samozrejme dokumenty politických strán. Teoretický fundament mojej práce tvoria koncepcie osvietenecých mysliteľov, napríklad Johna Locke, Montesquieu, významného maďarského mysliteľa povojnového obdobia Istvána Bibóa a súčasné teórie multikulturalizmu a menšinových práv Willa Kymlicku a Lászlóa Öllösa..

V práci zachytávam zmeny politického a spoločenského zriadenia od 80. rokov v 20. storočia v Československu až po súčasnosť na Slovensku. Medzi hlavných aktérov obdobia zmeny režimu patria aj maďarské menšinové strany, ktoré popri tom, že upriamili pozornosť politickej verejnosti na problematiku práv menšín, výrazne prispeli k upevneniu základov demokratického zriadenia v štáte..

Analýza osobných spomienok niektorých priamych účastníkov revolučných udalostí, uverejnených v publikácii *A rendszerváltás és a csehszlovákiai magyarok* (Zmena režimu a Maďari v Československu, 2009) mi pomohla objasniť, že príspevok maďarských menšinových strán k pádu štátostrany a zrodu slobodnej spoločnosti bol významný a nepostrádateľný.

Obsah

Čestné vyhlásenie	ii
Pod'akovanie	iii
Abstrakt	iv
Predhovor	v
Obsah	6
Úvod	7
1. Maďarské opozičné skupiny v SK v 80. rokoch	9
2. Zmena režimu a maďarská menšina	13
2.1. Maďarská nezávislá iniciatíva	13
2.2. Spolužitie	17
2.3. Porovnanie politiky Maďarskej nezávislej iniciatívy a politického hnutia Spolužitie	18
2.3.1. Porovnanie programových dokumentov	18
2.3.2. Porovnanie politických stratégií	19
2.4. Porovnanie programových vyhlásení Maďarskej nezávislej iniciatívy a Verejnosti proti násiliu	20
3. Národnostná politika v multietnickom štáte	24
3.1. Ľudské a menšinové práva	25
3.2. Koncepce autonómie	27
3.2.1. Autonómia u MNI	28
4. Pluralizmus	30
Referencie	39
Literatúra	44

Úvod

Už v skorých štádiách spoločensko-politických zmien sa začala maďarská menšinová politická reprezentácia diferencovať, vzniklo viacero politických strán reprezentujúcich maďarskú menšinu. Diferencovali sa programy a čiastočne aj ciele, ale predovšetkým politické stratégie, ktorými sa vytýčené ciele mali dosiahnuť. (Szarka, 2008). Skúmanie vnútorných a vonkajších príčin tejto diferenciácie, vrátane hodnotenia jednotlivých politických stratégií a ich súladu s hodnotami modernej európskej liberálnej demokracie, tvorí tiež neodmysliteľnú súčasť tejto práce.

Karikó (2001) predstavuje európsku črtu ako „vedúcu myšlienku, kruh myšlienok, model a paradigmu“, pomocou ktorej sa snažíme objasniť politiku maďarských strán aktívnych počas tranzície a transformácie politického systému.

Pokojný priebeh demokratických premien v krajinách Strednej Európe je signálom spojenia politickej kultúry, ktoré vznikli predovšetkým v posledných troch desaťročiach v Európe. Jedným z najdôležitejších znakov politickej kultúry, podľa Josefa von Ferencyho „je schopnosť na dialóg, náklonnosť k náročnému rozhovoru a pripravenosť realizovať tvorivý dialóg“ (Ferency, 2001, para.10). Spôsob politiky MNI z maďarských strán práve tomu svedčí. Vedome cítia politickú zodpovednosť, za to, aby rozpoznali a determinovali tie idey, ktoré so svojimi skutkami želajú sprostredkovať. Idea európskej črty a politický a morálny ideál Európy živí ich hodnotový systém a snažia si vytvoriť občiansku spoločnosť.

Slovensko nechal za sebou štátosocialistické zriadenie závisiace od vonkajšej moci a stúpilo na cestu budovania demokratického zriadenia. Inštitucionálne základy, ktoré tvoria podstatu právneho štátu, politického pluralizmu, verejnej vôle formovanej slobodne a skontrolovateľne demokraticky vedeného systému museli vybudovať podľa európskych noriem a tradíciám. Štruktúra inštitucionálneho systému po revolúcii zodpovedá európskym normám (Kende, 2003).

Premena z vlády jednej strany na pluralistický politický systém viacerých strán nebola len otázkou pripravenosti, ale skôr pochopenia toho, čo nazývame pluralitná demokracia. Podľa Arendtovej (1958) podstata pluralitnej demokracie spočíva v tom, aby sme sa „naučili žiť v nesúlase“. Toto znamená predovšetkým to, že si vedomí

toho, že v diskusiách sa majú nájsť nejaké kompromisy medzi rovnako oprávnenými a rovnako obhájitelnými stanoviskami. MNI sa snažila nájsť tón povinného spoločného rešpektu, teda sa pokúsila ilustrovať ako žiť v nesúhlase.

V jazykovo a kultúrne, právne a politicky, sociálne a ekonomicky rôznorodej Európe sme schopní prejavovať spoločný bod. Napriek rozličným tendenciám vývoja európskej kultúry sa môžeme zhodnúť na spoločnom menovateli. J.-B. Duroselle (citované: Ankerl, 2005) za spoločné menovatele pokladá snahu realizovať hodnoty humanizmu a individualizmu, napríklad implementáciu hodnoty pravdivosti, slobody a rovnosti, respektíve hodnoty rovnosti, solidarity a ľudskosti. V politických súvislostiach pod spoločným menovateľom rozumieme historické zápasenie uplatniť hodnoty liberálnej demokracie, ľudské práva a dosiahnuť „politickú demokraciu“.

V tomto zmysle sa snažím rozvinúť moju tému. Po predstavovaní európskych hodnôt a liberálnych idey uplatňujúce v politike strán reprezentujúc záujem maďarskej menšiny po roku 1989 až po súčasnosť, načrtnem intelektuálne hodnoty multikulturalizmu v súvislosti medzinárodných právnych noriem ľudských a menšinových práv aplikovateľné na Slovenku.

1. Maďarské opozičné skupiny v SK v 80. rokoch

Vo svojej štúdii *Zmena režimu maďarskými očami* (Sándor, 2008) popisuje začiatky opozičného zmýšľania a disidentskej činnosti v kruhoch maďarskej menšiny v Československu. Legitímne uskutočnená zmena zriadenia, na ktorej sa podieľali aj predstavitelia maďarskej menšiny, bez akýchkoľvek prekážok odstránila komunistickú elitu. Najväčšie problémy a napätia však okrem ťažkostí spojených s ekonomickou tranzíciou spôsobovali aj požiadavky Maďarov a reakcia slovenskej politickej elity aj verejnosti na ne, v dôsledku čoho sa vyostriili interetnické vzťahy na Slovensku.

K najznámejšej disidentskej organizácii v Československu – *Charte 77* – sa pripojilo síce len málo Slovákov, nemožno však tvrdiť, že odporcovia režimu v druhej polovici 80-tych rokov neexistovali. Sú na to príklady redaktorov a vydavateľov slovenských samizdatových časopisov, aktivity katolíckej cirkvi. V maďarskej komunite sa aktivizovala skupina okolo Miklósa Durayho, ktorá poukazovala na prípady diskriminácie voči menšinám na Slovensku. Toto zoskupenie sa od konca 70-tych rokov ohlasovalo pod názvom *Výbor na ochranu práv maďarskej menšiny v Československu – Csehszlovákiai Magyar Kisebbség Jogvédő Bizottsága* (ďalej len *Výbor*) (Sándor, 2008).

V kategórii nepriateľov slovenského národa boli štátnou bezpečnosťou vedení aj Maďari, označovaní za „maďarských nacionalistov“, medzi nimi aj Miklós Duray. V roku 1986 reformní komunisti z roku 1968 a občiansky dissent v Bratislave predstavovali pre komunistický režim najvyšší stupeň nebezpečenstva. Medzi nimi boli také osobnosti, ako napríklad Miroslav Kusý, Ján Jablonický a Ján Čarnogurský, ktorí spolupracovali s Miklósom Duraym (Sándor, 2008).

„Aj z hlásení tajnej služby jednoznačne vyplýva, že z pohľadu mocenských štruktúr znamenalo mimoriadne nebezpečenstvo najmä nadväzovanie kontaktov a spolupráce medzi jednotlivými opozičnými skupinami. Bolo teda logické, že sa moc usilovala o rozdelenie opozície a o rozduchovanie nedôvery medzi jej jednotlivými aktérmi“ (Sándor, 2008, str. 31). Cieľom výsluchov a pozorovaní tajnej služby bolo

znemožniť Maďarov pred slovenskými disidentskými členmi a naopak. Ich spoluprácu charakterizovala vzájomná nedôvera.

Problémy, ktoré sa vyskytli medzi opozičnými skupinami a bránili ich spolupráci, spočívali v názorových rozdieloch, ktoré pramenili v minulosti a ovplyvnili aj politické dianie. Podľa Miklósa Durayho Charta pre presadzovanie svojich zámerov potrebovala podporu všetky opozičných hnutí, vrátane Výboru, ale v hierarchii cieľov nepovažovala otázku maďarskej menšiny za prioritnú. Druhou prekážkou užšej spolupráce bolo preferovanie národného dualizmu namiesto princípu národnostného pluralizmu. V otázke postavenia a práv národnostných menšín a „vzájomne prijateľného katalógu menšinových práv“ sa opozičné skupiny nezhodli pre diametrálne odlišný pohľad na minulosť (Sándor, 2008, s. 32-33).

Na kongrese česko-slovenskej emigrácie koncom 80-tych rokov v Bostone, ktorý bol venovaný národnostnej politike v Československu, sa Ján Čarnogurský vyjadril, že „maďarskej menšine na Slovensku prináležia všetky tie práva, ktoré sú potrebné pre jej normálny národný a sociálny rozvoj“ (Sándor, 2008, s.32). Podľa Miklósa Durayho „československá verejná mienka sa stotožňuje s oficiálnou doktrínou štátneho nacionalizmu“(Sándor, 2008, s.32). Zastáva názor o potrebe interpretovať spoločné dejiny, odhaľovať minulosť, cez ktoré aj Slováci aj Maďari prešli, v záujme vykonať úspešnú národnostnú politiku (Sándor, 2008).

15. novembra 1987 Charta vydala dokument o medzinárodných garanciách zásad právnej ochrany národnostných menšín, ktorého text bol vypracovaný Výborom, a bol následne zaslaný československým oficiálnym predstaviteľom. Dokument považuje menšinové práva za ľudské práva a zasadzuje sa za „slobodný kontakt s materskou krajinou, slobodný tok informácií, právo na vyučovanie v materinskom jazyku, jazykové práva a zákaz odnárodňovania“(Sándor, 2008, s..33).

Koncom 80-tych rokov satelitné štáty Sovietskeho zväzu zrazu prestali byť nehybnými, zmeny sa začali prejavovať. Československé opozičné hnutia sa tiež aktivizovali, vplývali na nich poľské udalosti, gorbačovská perestrojka a ekonomické

a politické zmeny v Maďarsku .(Halász). Rok 1988 bol jednoznačne predzvesťou revolúcie. V lete doznievala prvá fáza „erózie politického systému“. Režim už viditeľne nemohol fungovať ďalej, už nestál na silných základoch. Politický zvrät bol len otázkou času. Na Slovensku 25. marca 1988 došlo k mobilizácii slovenskej society zo strany katolíckeho disentu tzv. Sviečkovou manifestáciou

Zo všetkých stúpcov zmeny režimu maďarská menšina bola najviac oduševnená pre liberálne myšlienky. Liberálna politická atmosféra v Maďarsku sa cez médiá stala dostupnou pre maďarskú komunitu na Slovensku. Na jeseň 1988 zapojil sa do politickej mobilizácie aj Csemadok aj Maďarská sekcia Slovenského zväzu spisovateľov.

Z tohto obdobia sú najzávažnejšie dva dokumenty. Tvorcovia „Memoranda Maďarov žijúcich v Československu 1988“ nemali ilúzie o možnosti vecného dialógu s predstaviteľmi komunistickej moci. Patrili k nim najmä príslušníci mladšej maďarskej nezávislej demokratickej opozícii (z ktorej neskôr vyrástla Maďarská nezávislá iniciatíva), ktorí zastávali názor, že liberálna demokracia a liberálne hodnoty sú schopné nahradiť komunizmus. Národnostnú politiku komunistického režimu kritizovali z liberálnej pozície na podujatiach rôznych inštitúcií, ktoré boli pre štátnu bezpečnosť ťažko dostupné. Autori manifestu „List tridsiatich troch“ zverejnili návrhy, ktoré „dávajú na zváženie“ vedeniu komunistickej strany. Oni teda dúfali v možnosť dialógu s vedením KSČ o otázkach postavenia a práv národnostných menšín (Sándor, 2008, s.34).

Petícia „Niekoľko slov“ od Václava Havla z roku 1989 znamenala veľký prelom aj na medzinárodnej úrovni. Medzi štyridsaťtisíc podpismi boli aj podpisy občanov maďarskej národnosti, najmä z Dunajskej Stredy a Bratislavy. Akciu médiá považovali za „korporatívnu“ demonštráciu podpory významnej skupiny maďarských intelektuálov protagonistov o zmenu režimu“ (Sándor, 2008, s.35).

Zvýšil sa počet skupín, aj v maďarskej menšinovej komunite vznikli malé skupiny, ktoré sa chceli podieľať na zmene. „Na prahu zásadných spoločensko – politických zmien teda boli požiadavky jednotlivých skupín maďarskej menšiny pripravené, nebol však už čas na premyslenie metód ich realizácie v podmienkach pluralitnej demokracie. Tá reprezentácia slovenskej väčšiny, ktorú okolnosti postavili

do čela revolúcie, nepoznala detaily a súvislosti týchto požiadaviek“ (Sándor, 2008, s.36).

Zmena režimu prekvapila väčšinu obyvateľov krajiny. Brutálny policajný zásah proti študentom demonštrujúcim v Prahe podnietila verejnosť, aby sa vzopala proti diktatúre. Štátostrana sa zrútila v priebehu niekoľkých dní a výsledkom revolúcie - bez krviprelievania - je zvolený prezident republiky v osobe Václa Havela, ktorý bol vedúcim „nežnej revolúcie“.

Prvou politickou organizáciou maďarskej menšiny v procese zmeny režimu bola Maďarská nezávislá iniciatíva (Független Magyar Kezdeményezés, MNI – FMK) Podľa Eleonóry Sándor, jednej zo zakladateľiek MNI, sa predstavitelia mladšej, liberálne zmýšľajúcej časti maďarského opozičného hnutia v roku 1989 rozhodli, že sa otvorene prihlásia k opozičnosti, ak si chcú získať partnerov na spoluprácu.

Rozhodnutie vytvoriť politickú organizáciu bolo vopred naplánované, bez ohľadu na pražské udalosti.

Z rozhovoru s politológom, zakladateľom a členom vedenia MNI Lászlóm Öllösom vyplýva, že v októbri 1989 sa MNI nepriklonila priamo k žiadnej ideológii. „MNI stávala na tradíciách Výboru na ochranu menšinových práv. V zmysle ľudskej slobody a rovnosti sa snažila vytvoriť prostredie urobiť nátlak voči systémom a vytvoriť komunikačný priestor v kruhu menšiny. Podľa zamerania chcela zmeniť systém a vytvoriť liberálnu demokraciu“(Popély, Simon,2009, s. 499). Öllös sa snažil “aby sa intelektuálnosť západnej demokracie dostala do každodenného života, aby ovplyvňovala medziľudské vzťahy a človek by pociťoval slobodu“(Popély, Simon, 2009, s..496). Maďari v Československu už od prvého dňa revolúcie patrili medzi jej hlavných aktérov. Pád štátostrany priniesol veľký entuziazmus do regiónov obývaných maďarskou menšinou, ktorá dúfala v demokratizáciu verejného života a v rozšírenie národnostných práv.

2. Zmena režimu a maďarská menšina

V tejto podkapitole predstavím relevantné politické strany a hnutia zastupujúcich maďarskú menšinu od roku 1989. V priebehu prvých mesiacov po Novembri 1989 vznikli tri politické strany s cieľom reprezentovať záujmy príslušníkov maďarskej národnostnej menšiny v Československu. Ide o Maďarskú nezávislú iniciatívu – MNI, Politické hnutie Spolužitie – Együttélés a Maďarské kresťansko-demokratické hnutie – MKDH. Neskôr, v roku 1991 vznikla štiepením MKDH aj ďalšia politická organizácia maďarskej menšiny – Maďarská ľudová strana (MLP), ktorá však mala pomerne krátky život. V ďalšej analýze sa sústredím na porovnanie politiky MNI a Spolužitia. Dôvodom pre takýto postup je ten, že práve ony predstavujú v kryštalickej podobe tie dve rozdielne politické stratégie, ktoré v rámci maďarskej menšiny súperili o priazeň voličov.

2.1. Maďarská nezávislá iniciatíva

Maďarská nezávislá iniciatíva (MNI) vznikla v roku 1989 zo zoskupení spisovateľov, umelcov, pedagógov a mnohých intelektuálov. Podľa svojho programového vyhlásenia hlása „liberálny humanizmus a odmieta totalitné ideológie.“ Základné hodnoty, ktoré presadzuje, sú „individuálna sloboda, solidarita a tolerancia“ („Vyhlásenie MNI“, 1989)

Považujem za vhodné uviesť dlhšie citácie z uvedeného programového vyhlásenia, zverejneného 24. novembra 1989. Tento dokument je totiž podľa môjho hodnotenia jedným z najprepracovanejších dokumentov obdobia prvých dní zmeny režimu, ktorý najvýstižnejšie vystihuje úlohy a ciele demokratickej tranzície. Vo vyhlásení sa píše:

„[MNI] Považuje za svoje idey občianskoprávných hnutí Európy a Československa, demokratické a liberálne tradície, snahy o morálne obrodenie Strednej Európy a snahy o integráciu Československa do Európy. Maďarská nezávislá iniciatíva odmieta všetky formy totalitárnej ideológie. Je toho názoru, že idea kolektivismu a rovnosti nie je oprávnená obmedzovať slobodu jednotlivca. Maďarská nezávislá iniciatíva je zástankyňou moderného individualizmu a liberálneho humanizmu.

Ciele Maďarskej nezávislej iniciatívy:

- zabezpečenie suverenity štátu
- vytvorenie parlamentárnej demokracie v systéme viacerých politických strán
- oddelenie zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci
- obmedzenie štátnej moci občianskymi právami

- popri uplatnení moci väčšina ochrana práv názorových menšín
- zaručenie možností zorganizovania samosprávy pre miestnych, regionálnych, menšinových, pracovných, náboženských a iných iniciatív, združení, spolkov, hnutí
- zaistenie zákonnej rovnoprávnosti všetkých foriem vlastníctva
- vytvorenie trhového hospodárstva, slobodu podnikania
- zaručenie sociálnych istôt
- zaručenie práva na zdravé životné prostredie
- zrušenie ideologickej poddanosti výuky, kultúry a vedy

Nakoľko medzi cieľmi maďarskej nezávislej iniciatívy sa nachádza riešenie otázok národných menšín pokladá za dôležité vyhlásiť svoje zásady týkajúce sa tejto oblasti:

- Maďarska nezávislá iniciatíva je presvedčená, že problémy národných menšín riešiteľné jedine v podmienkach demokracie. Takej demokracie, v ktorej é národne , náboženské a iné menšiny môžu presadzovať svoje záujmy v ovzduší vzájomnej tolerancie.
- Všetci občania Českej a Slovenskej republiky sú štátotvornými subjektmi bez ohľadu na národnú príslušnosť. Štátneho občianstva nikoho nemožno zbaviť.
- národom a národným menšinám prislúchajú kolektívne práva. Národná príslušnosť je ľudským právom. Preto kolektívne práva prilúhajú všetkým príslušníkom národov a národných menšín.
- Pre garantovanie práv menšín je nevyhnutným vytvorenie medzinárodnej sústavy na ochranu menšín .

Úlohou budúcnosti je aby sama civilná spoločnosť vytvorila podmienky právneho štátu.

K tomu je nevyhnutné:

- zrušenie monopolu strany, obmedzenia a kontrola mocenských centier
- nový tlačový zákon garantujúci slobodný tok informácie
- nový demokratický spolčovací zákon
- nový demokratický volebný zákon
- sloboda pohybu a cestovaní, zabezpečenie práva slobodnej voľby bydliska
- rešpektovanie slobody myslenia a svedomia.

Maďarská v duchu svojich zásad chce spolupracovať všetkými demokraticky zmýšľajúcimi jednotlivcami ako aj so všetkými domácimi a zahraničnými organizáciami a hnutiami, ktoré uznávajú zásady demokracie.“ („Zásady a programové vyhlásenie...“, 1989).

V záujme spoznať a objasniť politiku maďarských strán potrebujeme vrátiť späť do minulosti, do sústavy myšlienok a inštitúcií liberálnej demokracie, zakladajúce sa vo francúzskej revolúcii, ktorá si ponechala stále platné a aktuálne črty do budúcnosti.

Opieram sa o myšlienky Istvána Bibóa z knihy *Válogatott tanulmányok* (1990), ktoré tvoria jeden z kľúčových teoretických zdrojov tejto práce. Tvorivou súčasťou myšlienkového systému liberalizmu je jednak princíp del'by moci počívajúci vo filozofickom smere Montesquieua, jednak myšlienka suverenity od

Jeana Jacquesa Rousseaua. Treba zdôrazňovať, že všetky elementy vychádzajú z veľmi reálnych podkladov. Medzitým sa predovšetkým nachádza zabezpečenie suverenity štátu. Suverenita znamenala, že moc sa dá získať cez voľbami, a princíp del'by moci sa zakladá na možnosti založenia viac mocenských útvarov.

Z ideí a inštitúcií, ktoré sa dokázali byť trvácny fenoménom francúzskej revolúcie ako prvé vyzdvihnem zásadu suverenity a princíp novej legitimacy. Táto zásada umožňuje rozhodnúť, kto je oprávnený podľa zákona a práva vykonávať politickú moc. Ponúka praktické riešenie na zabránenie toho, aby k moci sa dostali rôzni diktátori a despoti. Z dlhého historického a politického vývoja princípu suverenity vyplýva, že v dnešnej dobe otázku suverenity vnímame ako prirodzenú. Podľa všeobecne akceptovaného názoru najlepším spôsobom rozhodovania o otázkach, ako napríklad spôsob vzniku ústavy, alebo príslušnosť sporných území na vytyčovaní hraníc, atd. je prostredníctvom referenda, čiže účasťou občanov.

Bibó kladie dôraz na ústavný parlamentarizmus. "Ak ľud je suverén, tak zdrojom moci vykonaný na spoločnosť musí byť suverénny ľud. Ako riešenie sa nám predstaví zbor, ktorý má funkciu ako parlament a vláda, ktorá je mu zodpovedný, alebo nepriamo zvolený prezident. V tomto prípade zásadnou požiadavkou sú voľby bez násilia a bez podvodu"(Bibó, 1990, s. 775).

Existencia opozície je ďalšou požiadavkou liberálnej demokracie. Zásada, že na vykonávanie suverenity na základe slobody je potrebná opozícia, v rámci nového politického zboru alebo oproti vedenia, sa zrodila veľmi ťažko.

Aj odstránenie špeciálnych privilégií a privilégií, ktoré neslúžia záujmom národa, vyplýva zo zásady suverenity, zároveň z princípu slobody a rovnosti. Kodifikácia ľudských práv mala mobilizujúci účinok na celom svete. Totiž princíp suverenity by nemohol existovať bez kodifikácie ľudských práv, aké sú sloboda prejavu a zhromažďovania.

Nezávislosť súdu sa prejavuje ako najdôležitejšia požiadavka princípu del'by moci. Bibó zdôrazňuje fakt, že hore uvedené právo na slobodu len vtedy môže znamenať niečo, ak vznikne nezávislý fórum od štátnej moci. Liberálna demokracia prebrala z anglickej politickej schémy možnosť súdnej kontroly verejnej správy.

Z týchto vzniknutý systém tvorí najúspešnejší model až po súčasnosť Prvky sa navzájom podporujú, spoločnými zjednotenými silami sa podieľajú na vytvorení tohto systému. Ak sa jeden z tých elementov vytratí, celý systém sa zrúti. Sloboda vychádzajúca z parlamentarizmu nemôže existovať tam, kde sloboda prejavu nie je zabezpečená Nemôže fungovať sloboda prejavu tam, kde nie je zabezpečená súdna právna ochrana proti rozhodnutia verejnej správy. Nemožno ju poskytovať bez toho, aby nebola zaistená sloboda prejavu, pretože tie všetky sa navzájom predpokladajú.

Liberálny štát je jedna z historických foriem moderného občianskeho štátu, ktorá prevažuje aj v dnešnej politickej praxi. Liberálna politická inštitúcia vznikla ako výsledok dlhého historického vývoja.

Medzi jej charakteristické črty patrí politické a právne uznanie slobody jednotlivca, ktoré je záruka slobody jednotlivca voči verejnej moci. Hlása univerzálnosť ľudských a občianskych práv. Zdôrazňuje princíp „minimálneho štátu“ ktorý spočíva v tom, že štát zasahuje do spoločenských procesov iba do istej miery. Táto forma vládnutia je podľa Bibóa tá najlepšia, aká kedy existovala. Najdôležitejšou zásadou demokratického vládnutia je princíp del'by moci, založený na vzájomnom obmedzení v kontrole jej jednotlivých vetiev.

Garanciou práva, zákonnosti a ústavnosti, je právny štát. Najzreteľnejším prejavom zastupiteľskej demokracie je existencia a praktickú činnosť moderného parlamentu. Z ekonomického hľadiska vytvára priestor pre tých, ktorí sú zástancami voľného trhu. Verejnosť a sloboda informácií predstavujú hlavnú zložku liberálnych štátov.

Podľa môjho názoru tento politický jav je vyspelý, s dôkladným a dôsledným vypracovaním. Maďarská nezávislá iniciatíva zo svojou pripravenosťou, zrelou liberálnou a európskou mentalitou ukazuje cestu nie len maďarským menšinám ale bola otvorená aj pred podobne zmýšľajúcimi slovenskými politickými zložkami. Na základe toho ponúkajú politiku založenú na historických hodnotách. Vypracovali seriózne zladené a efektívne stratégie s cieľom ochrániť a upevniť európske hodnoty. Nepochybne existujú nové príležitosti, úlohy a zodpovednosti, ktoré sú samozrejme v politických procesoch skúmaných na hlbšej úrovni.

MNI spoluvytvárala udalosti aj po revolúcii. V januári 1990 sa jej predstavitelia (Miklós Duray, Oszkár Világi, atď.) dostali do Federálneho zhromaždenia, ako aj do Slovenskej národnej rady.

V roku 1990 MNI spolu s Verejnou skupinou proti násiliu (VPN) sa zúčastnila na vytváraní nového politického zriadenia. Vďaka nej sa realizovali programové dokumenty, požiadavky menšiny. Spolupráca s VPN umožnila strane aby sa dostala hlbšie do politiky. Parlamentárne voľby 1990 mali výhodné výsledky pre nich, spoločne poslali štyroch poslancov do Federálneho zhromaždenia a päť poslancov do SNR, v roku 1992 vo voľbách neuspeli.

2.2. Spolužitie

Politické hnutie Spolužitie-Együttélés, založené Miklósom Durayim vo februári 1990, bolo zástancom práv národnostných menšín. Duray svoju politickú kariéru začal v MNI, ale kvôli vnútorným nezhodám sa rozhodol odísť.

Demokracia, vytvorenie právneho štátu a dosiahnutie spoločných európskych hodnôt patrili medzi jeho základné ciele. Práva menšín, občianska rovnoprávnosť a rovnosť boli hlavnými úlohami hnutia. Jeho aktivita sa prejavila na piliere politického, ekonomického, sociálnopolitického zastúpenia menšín. (Fazekas, Hunčík, 2008,s.88)

Volebný program za rok 1990 zahŕňa boj o demokratický politický systém, politický pluralizmus, dodržiavanie práv. Rozoberá aj domáce aj medzinárodné vzťahy.

Strana v memorande sumarizovala všeobecné a špecifické aspekty uplatňované po zvrhnutí komunistickej vlády. Upozorňuje na to, že právne postavenie národnostných menšín sa dostáva do popredia. Naznačí novú situáciu maďarskej národnosti v Československu vstupom do novej vlády. Strana v Ústave navrhoval niekoľko ustanovení, ktoré ochraňujú a obhajujú obyvateľov maďarskej národnosti.

V porovnaní MNI a Spolužitia musíme podotknúť, že MNI už mala za sebou zverejnenie jej programového vyhlásenia keď vzniklo Spolužitie. Na základe štyroch záležitostí môžeme konštatovať rozdiel medzi MNI a Spolužitím.

Kým na politiku Spolužitia bola charakteristická principiálna opozičnosť, MNI preferovala spoluprácu s „demokratickými silami väčšinového národa“ (Szarka, s. 92).

Druhý hlavný rozdiel medzi nimi spočíva v tom, že Spolužitie prejavila snahu o zastupovanie národností všeobecne a prakticky sa to uskutočnilo, keď do parlamentu dostali poslanci zastupujúci nielen maďarskú menšinu ale aj Ukrajincov, Poliakov a Nemcov žijúci na Slovensku. MNI sa snažila iba o reprezentáciu maďarskej menšiny.

Diferenciu nájdeme aj v ich programových vyhlásení. Na rozdiel od Spolužitia MNI presadzovala len maďarské menšinové záujmy.

Ďalším rozdielom sa stáva „štrukturálna otázka“. Výstavba strany MNI pozostávala z charakteru strany od svojho založenia. Spolužitie prebralo štruktúru dovtedy jedine existujúcej menšinovej organizácii, čím bol Csemadok. Z tohto vyplýva, že strany boli založené na úplne inom základe.

2.3. Porovnanie politiky Maďarskej nezávislej iniciatívy a politického hnutia Spolužitie

2.3.1. Porovnanie programových dokumentov

Programový manifest politického hnutia Spolužitie (Együttélés) sa zakladá na problematike národnostných menšín. Každý jediný segment tohto dokumentu dôkladne skúma otázky národnostných menšín, presnejšie z pohľadu maďarskej komunity na Slovensku. Problematika ich politickej reprezentácie sa dostala do popredia a stala sa kľúčovým aspektom, ktorej sa treba venovať (Öllös, 2008, s. 69).

Vytýčili hlavný cieľ: dosiahnuť aby „zastúpenie národnostných menšín v zákonodarných orgánoch bolo tvorené osobitnou reprezentáciou. Mala by mať právo rozhodovať v záležitostiach týkajúcich sa menšín.“ „Program sa okrem iného zaoberá aj o prijatie osobitnej právnej ochrany na zabránenie majorizácie menšín“. (Öllös, 2008, s. 69). V kultúrnej a v vzdelávacej časti sa venuje otázkam návratu k malým školám, o rozdelenie škôl pod spoločným riadením podľa vyučovacieho jazyka, o práva na vzdelávanie v materinskom jazyku na kultúru.“ (Öllös, 2008, s. 69).

Aj z volebného programu Spolužitia z roku 1990 vysvitne, že sa znovu zamerali na menšinové otázky. Riešenie maďarskej otázky vidí v demokracii, no sama na to demokracia nestačí, a preto je potrebná moc ľudu a zákonne zaručená

ochrana menšín „cestou vhodnej politickej reprezentácie, zákonov a záväzných dohôd“. (Öllös, 2008, s. 70). V politickej prezentácii sa mienila vytvoriť pre poslancov maďarskej národnosti v parlamente taký orgán, ktorý by umožnil im rozhodovať v záležitostiach nielen ich kultúrnej identity, ale aj v otázkach na sociálnej a politickej úrovni.

Z ich ponímania by mali existovať „vládne orgány pre otázky menšín, ktoré budú pod kontrolou poslancov za národnostné menšiny. V otázke vzťahu k vláde hnutie tvrdí, že jej cieľom nie je ani opozičné správanie, ani to, aby sa za každú cenu stalo súčasťou vládnej moci“ (Öllös, 2008, s. 70). Natoľko je autonómia a samospráva podstatným záujmom hnutí, že vytýčil cieľ si vytvoriť všeobecnú miestnu samosprávu „ktorá umožní vznik obecných, mestských, resp. regionálnych okresných samospráv“. (Öllös, 2008, s. 70).

Ako jediná maďarská strana v programe neuvedie žiadny politický koncept, ktorý je zlučiteľný s konštitučnými tradíciami dlho zakorenými v Európe. Zdôrazňuje potrebu sa združovať do jedného politického zoskupenia, čím sa líši od slovenských politických strán. Strana nezaobíde bez podpory sociálnych spolkov a tým vytvára „korporatívny model“ (Öllös, 2008, s. 71).

2.3.2. Porovnanie politických stratégií

Odlíšné názory a postoje strán sú potvrdené aj vplyvom generačných prvkov. Dokazuje to aj fakt, že vedenie Spoluzitia sa skladala z ľudí, ktorí sa podieľali na udalostiach v roku 1968, a väčšina ľudí vo vedení MNI prišlo z opozičných skupín 1989. V šľapajach politiky MNI Miklós Duray sa stal podpredsedom federálnej vlády a poslancom Federálneho zhromaždenia, no rozhodol sa neobsadiť miesto vo vláde, pretože názory jeho budúcich vládnych partnerov boli v disharmónii o tom, ako on predstavoval „politické usporiadanie štátu“ „Z ich slov a predstáv mi bolo jasné, že sú zástancami rigidne etatickej politiky budovanej na systéme politických strán“ (Sándor, 2008 s. 39).

Z jeho vnímania štát nedbá na záujmy menšín, a preto národnostné problémy musí riešiť národnostná strana. Dištancoval sa od aktivít, ktoré naznačujú individuálne záujmy karieristov, od rozhodnutí založených na kompromisoch, od politiky založenej na populistickej báze. To všetko viedlo Durayho založiť stranu. K

založeniu strany prispieva aj koncept, ktorý predpokladá existenciu hnutia neovplyvneného ideológiou. Táto formácia priťahovala aj voličov. Začiatkom Spolužitie vôbec nechcelo fungovať ako strana, ale ako „nátlaková skupina“(Sándor, 2008, s.39).

2.4 Porovnanie programových vyhlásení Maďarskej nezávislej iniciatívy a Verejnosti proti násiliu

V tejto podkapitole sa budem venovať porovnávaniam programových vyhlásení Maďarskej nezávislej iniciatívy a Verejnosti proti násiliu z hľadiska identifikácie zreých znakov liberalizmu. V cieľoch MNI sa ožívujú hlavné hodnoty akými sú „solidarita, tolerancia a sloboda jednotlivca“. MNI podľa svojho programu chápe menšinové práva nielen ako práva individuálne, ale aj ako práva, ktoré majú kolektívny rozmer. Zároveň kladie dôraz na rešpektovanie princípov skutočného právneho štátu.

Bezprostredným podnetom k vzniku hnutia VPN dňa 20. 11 .1989 bol brutálny zásah moci proti študentskej demonštrácii v Prahe. Vo svojich prvých vyhláseniach sa VPN definuje ako združenie. Nabáda ľudí na spoločný postup v každej oblasti v záujme zastavenia spoločenského, politického, hospodárskeho a morálneho úpadku krajiny. Vyzýva na skoncovanie násilností a politických represálií.

Občianska iniciatíva VPN predstavila svoje požiadavky 25. novembra, deň po tom, čo zverejnila svoje ideové a programové vyhlásenie MNI. Dokument VPN obsahujúci ciele a požiadavky je sformulovaný vo forme 12 bodov („Vyhlásenie VPN“, 1989). Vyhlásenie sa vo svojom prvom bode vyjadruje k otázke suverenity ľudu. Konštatuje, že parlament sa stáva legitímnym zástupcom ľudu jedine prostredníctvom slobodných volieb. V druhom bode prízvukuje „zaručiť úplnú slobodu tlače. Novinári, zvolte si už dnes také vedenie redakcií, ktoré túto slobodu zaručia“. V treťom bode žiada „zaručiť slobodu podnikania, zhromažďovania, spolčovania, pohybu, svedomia a ďalšie občianske práva a slobody“. V štvrtom bode sa zasadzuje za zrušenie mocenského monopolu komunistickej strany a žiada v tomto zmysle pozmeniť ústavu (zrušiť článok o vedúcej úlohe KSČ). V piatom bode žiada „odideologizovať školstvo a kultúru a oddeliť kultúru od štátneho zriadenia“. V

šiestom a siedmom bode žiada „zaručiť nestrannosť súdov a prokuratúry a vytvoriť skutočný právny štát“ a „dôslednú odluku cirkvi od štátu“ V ôsmom bode zdôrazňuje existenciu záujmových skupín. V deviatom a desiatom bode žiada „zrovnoprávniť všetky formy vlastníctva“ a „dôslednú demokratickú federáciu Čechov a Slovákov a zákonné upravenie práva a postavenia národností na princípe plnej a faktickej rovnoprávnosti.“ Vo vyhlásení postuluje “právo na zdravé životné prostredie“ “a rovnakú šancu pre všetkých pri voľbe a naplnení životnej dráhy.“ („Vyhlásenie VPN“, 1989)

MNI vo svojom ideovom a programovom vyhlásení stanovuje cieľ zaistiť „suverenitu ľudu, vytvorenie parlamentárnej demokracie v systéme viacerých politických strán“. Zdôrazňuje politický systém, ktorý umožňuje súperenie viacerých politických strán. MNI tiež vyzdvihuje dôležitosť delby moci, ktorá spočíva v oddelení mocenských inštitúcií na zákonodarnú, výkonnú a súdnu moc. Postuluje, aby štátna moc nebrzdila práva občanov. Podľa ich ponímania aplikovanie neodcudziteľných práv národnostných menšín nemôžu naraziť na prekážku v systéme, kde sa presadia väčšinové práva.

Angažuje sa za “zabezpečenie možnosti organizovania a samosprávy pre miestnych, regionálnych, menšinových, pracovných, náboženských a iných iniciatív, združení, spolkov, hnutí“ („Vyhlásenie MNI“, 1989). Medzi jej cieľmi patrí zabezpečenie všetkých foriem vlastníctva podložené princípom „zákonnej rovnoprávnosti“. Vo svojom vyhlásení ponúka zavedenie kapitalistickej ekonomiky. Dôraz kladie na poskytnutie sociálnej starostlivosti občanov. Podmienky pre dôstojný život a prostredie, kde sa oplatí žiť, podmienky na vzdelanie, prežiť kultúrny zážitok či zúčastniť sa vo vedeckom živote sú tiež obsiahnuté vo svojom manifeste.

Vyhlásenie VPN a MNI sa líšia od seba formálne aj obsahovo. Kým zo strany Verejnosť proti násiliu ciele boli sformulované iba v bodoch, Maďarská nezávislá iniciatíva sformulovala svoje ideové a programové východiská v podobe filozoficko-ideologického textu, v ktorom stručne definuje princípy organizačnej výstavby a štruktúry hnutia („zdola sa organizujúca občianska iniciatíva, nezávislá od mocenských štruktúr“), ideové zdroje svojich politických cieľov a názorov (.klasický liberalizmus.), a svojich bezprostredných ideových predchodcov (Výbor pre ochranu práv maďarskej menšiny v Československu.). („Vyhlásenie MNI“, 1989). MNI sa

jednoznačne prihlasuje k dedičstvu klasického liberalizmu, kým v prvých programových dokumentoch VPN takéto jednoznačné prihlásenie sa k niektorému politicko-ideologickému myšlienkovému prúdu ešte nie je zreteľné.

Napriek týmto uvedeným rozdielom majú obe vyhlásenia mnoho spoločných črt a prienikov. Obe zdôrazňujú princíp suverenity ľudu. Kladú dôraz na požiadavku zrovnoprávnenia „všetkých foriem vlastníctva, dôraz na zabezpečenie práva na dôstojný život a zdravé prostredie“. Rovnako rozmýšľajú o odideologizovaní školstva a kultúry. Obe podporujú vznik tretieho sektora a občianskej spoločnosti.

Ideové a programové vyhlásenie MNI z 24. novembra obsahuje dodatok venovaný predstavám hnutia o riešení postavenia a práv národnostných menšín. o presadzovaní ich záujmov v demokracii bez segregovania „národov, etník, politických či náboženských etník“. (pozri s.) Základom národnostného programu MNI je téza, že jedine v demokracii je možné účinne riešiť problémy národnostných menšín. Postuluje princíp štátotvornosti všetkých občanov Československej republiky bez ohľadu na ich národnostnú príslušnosť. Riešenie problematiky národnostných menšín si MNI predstavuje na báze kombinácie rešpektovania individuálnych aj kolektívnych práv. Kolektívne práva podľa MNI patria aj národom aj národným (národnostným) menšinám. „Národná príslušnosť je ľudským právom“- zdôrazňuje MNI v tejto časti svojho vyhlásenia.

Aj MNI sa zasadzuje o vytvorenie právneho štátu, a preto volá po zrušení monopolného postavenia komunistickej strany v spoločenskej aj v politickej živote. Novelizácia tlačového zákona, vznik „demokratického spoločnacieho zákona“ a „nového volebného zákona „ predstavujú nový základ, základ „demokratickým procesom“ („Vyhlásenie MNI“,1989). Ani z jej zásad nemôže chýbať liberálny princíp spočívajúci v „slobode pohybu a cestovania, zabezpečenie práva slobodnej voľby bydliska, slobode svedomia a myslenia “

Záverečná pasáž vyhlásenia je stručným vyjadrením zvolenej politickej stratégie, ktorej má dominovať spojenecká politika: MNI sa hlási k spolupráci so všetkými jednotlivcami, ako aj domácimi a zahraničnými organizáciami a hnutiami, ktoré majú podobné ciele.

Nespútané sformulovanie VPN sa ťažko vyrovná tomu, čo MNI z formálneho hľadiska vytvorila pre budúcnosť. Z formálneho hľadiska tu dominuje taká intelektuálna kapacita, ktorá je hlbšia, siaha po korene Európskej kultúry. Konzistentný základ oboch vyhlásení tvoria princípy liberálnej demokracie. VPN vo svojom vyhlásení používa iba heslá. MNI mala v tom období zrejme ucelenejšiu celkovú predstavu o zmene politického systému, ako VPN.

3. Národnostná politika v multietnickom štáte

Liberálnu teóriu menšinových práv, presnejšie teóriu multikulturálneho občianstva od Willa Kymlicku právom môžeme považovať za potenciálnu odpoveď na otázky spolužitia rôznych kultúr a národnostných spoločenstiev na prelome 20. a 21. storočia.

Podstata liberálnej teórie menšinových práv spočíva v tom, že príklady diferencovaného občianstva, ktoré sa dajú nájsť v praktickej činnosti liberálnych demokracií, sú začlenené do teórie a s tým súvisiace konštatovania sú podložené premyslením princípov klasického liberalizmu až do posledných konzekvencií. Používa na to aj pojmy očistené od ideologických nánosov ako sú multikulturalimus, občianstvo, kolektívne práva a politická komunita (Salat,2001).

Teória je z hľadiska politicko-filozofického významná. Kymlicka argumentuje (citované: Salat, 2001, str.207), že „menšinové práva nielenže nie sú v rozpore s liberálnym princípom individuálnej slobody a autonómie, ale sú aj neodcudziteľnými predpokladmi ich uplatňovania. V dôsledku toho je medzi individuálnou slobodou a kultúrnou identitou hlboká spojitosť. Druhým tvrdením dokazuje, že kolektívne práva sú schopné zabezpečiť reálnu rovnosť medzi väčšinou a menšinou podľa liberálneho ducha“

Podľa Kymlicku úspešné riešenie problému kultúrnej rozmanitosti sveta spočíva v „obozretnom, selektívnom a situačne špecifikovanom využití“ kolektívnych práv. „Doplnenie ľudských práv menšinovými právami je legitímne a nevyhnutne“(Egyed, 2003, para 8.).

V 20. storočí zo štyroch vyšehradských štátov iba Slovensko zostala byť multietnickým štátom .Hoci sa sami neuznávajú multietnický charakter, maďarská menšina na Slovensku samu seba považuje za inú etnickú skupinu a preto uznáva a používa termín multietnický štát. Národnostná otázka je prítomná v politických a intelektuálnych diskurziách. V strednej Európe existujú dva základné národnostné modely: takmer národnostne homogenné štáty (ako Česká republika, Poľsko a Maďarsko) a Slovensko so svojou početnou národnou menšinou. Kým hore uvedené tri štáty majú osobitný menšinový zákon, taký zákon na Slovensku dodnes neexistuje.

V slovenskom právnom systéme práva národných a národnostných menšín sú garantované v Ústave a v medzinárodných dohodách a zmluvách (Halász, 2007)

3.1 Ľudské a menšinové práva

O vývoji ľudských a menšinových práv svedčia významné medzinárodné dohovory Organizácie Spojených národov a Rady Európy, napr. Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd. V bývalých socialistických štátoch sa hovorí viac o ľudských a menšinových právach až po roku 1989.

Z historického hľadiska medzi prvé ustanovenia, kde ľudské práva nadväzujú na ľudskú dôstojnosť zaraďujeme Magnu Chartu Libertatum z roku 1215 v Anglicku. Diela Thomasa Hobbesa, Johna Locke, a ďalších mysliteľov 18. storočia napomáhali vývinu ľudských práv. Spoločenský pokrok bol ovplyvňovaný slobodným rozvojom individua. Uvedení myslitelia hlásali slobodu a dôstojnosť ľudského individua a ideu rovnosti medzi ľuďmi. Zásadnejší prelom v presadzovaní koncepcie prirodzených ľudských práv v Európe sa uskutočnil vďaka Veľkej francúzskej revolúcii. Napokon až hrôzy 20. storočia prinútili svetové spoločenstvo k vytvoreniu systému medzinárodnej ochrany a podpory ľudských práv.

Všeobecná deklarácia ľudských práv prijatá Organizáciou Spojených národov deklaruje právo na život, slobodu, osobnú bezpečnosť a rovnakú ľudskú dôstojnosť, zakazuje diskrimináciu podľa rasy, farby pleti, pohlavia, náboženského, politického, národného alebo spoločenského pôvodu. Nedovoľuje ani otroctvo, ani hrubé zaobchádzanie sa s človekom. Ohlasuje rovnosť pred zákonom a právo na obhajobu. Vyhlasuje slobodu prejavu, myslenia, svedomia a presvedčenia. Prejavuje právo na bezplatné vzdelávanie a právo vyvíjať svoju vlastnú kultúru („Všeobecná deklarácia ľudských práv“, 1948).

Dohovor UNESCO proti diskriminácii vo vzdelávaní (1960) zakotvilo právo príslušníkov národnostných menšín na vzdelávanie v materinskom jazyku.(čl.5, 1a)

Ochrana menšín a ochrana a zabezpečenie vývoja národnej alebo etnickej, kultúrnej, náboženskej či jazykovej identity však až do roku 1994 netvorila súčasť medzinárodnej úpravy ľudských práv.

Považujem za dôležité zmieniť sa, že 21. januára bolo vydané spoločné vyhlásenie Verejnosti proti násiliu a Maďarskej nezávislej iniciatívy o spolužití národov, národnostných menšín a etnických skupín v Československu. Podľa vyhlásenia riešenie národnostnej otázky by malo vychádzať z občianskeho princípu, z princípu, že každý občan, v celej svojej identite, je štátotvorným subjektom. Odmietajú princíp reciprocitu pri riešení problematiky národnostných menšín vo vzťahu dvoch štátov. Angažujú sa za rešpektovanie suverenity európskych štátov. Neuznávajú nedemokratický a nekulturný spôsob politiky voči maďarským menšinám, pretože vzájomná úcta je kľúčom bezproblémového spolužitia v multietnickom štáte. Národným menšinám prináležia kolektívne práva, samozrejme každému jednotlivcovi prináležia aj individuálne práva. V zmysle týchto princípov menšiny majú právo aj na samosprávu v ich týkajúcich otázkach (Fazekas, Hunčík, 2008).

MNI považuje národné (národnostné) práva za ľudské práva. Öllös nastolil otázku ako môže jednotlivec žiadať od svojho štátu aby rešpektoval tie práva, prostredníctvom ktorých, na základe svojej schopnosti a rozhodnutia môže žiť kompletný národný život. Ak štát pre jednotlivých občanov umožní tie práva a pre jednotlivých občanov, nezávisle od ich vôle neumožní, nepovažuje ich za morálne rovnocenných osôb. Poruší ich rovnoprávnosť, zabraňuje aby občania mohli rozvíjať svoju osobnosť v rôznych oblastiach.

Pritom štát prenesie na nich rovnaké občianske povinnosti a žiada si pre seba právo, že z ich daní a z výsledkov z vykonaných ostatných povinností si ich na základe národných špecifickosti buď vôbec nepodporuje alebo podporuje ich nepomerne v menšej miere. (Öllös, 2004, s. 241)

Proces demokratizácie a vstup do schengenského priestoru umožnila pre Slovensku komunikáciu „medzi inými kultúrami. Občania Slovenskej republiky môžu nadväzovať kultúrne kontakty s ostatnými štátmi Európy (Mistrík, 2008).

Multikultúrne aspekty sú obsiahnuté aj v Zmluve o založení Európskych Spoločenstiev, kde hovorí o rozvoji kultúry „rešpektujúc ich národnú a regionálnu rôznorodosť, vyzdvihujúc spoločné európske kultúrne dedičstvo a podporujúc vzájomné spoznávanie kultúry a histórie európskych národov „(článok 151).(citované :Mistrík, 2008, 75)

Charta základných práv Európskej únie (2000), zmená v roku 2007, v článku 22 sa vyjadruje nasledovne : „Únia rešpektuje kultúrnu, náboženskú a jazykovú rozmanitosť.“ Spoločným cieľom Európskeho parlamentu a Rady EÚ vo vyhlásení európskeho roku „interkultúrneho dialógu“ (2008) stávala reprezentovať kultúrnu rozmanitosť.

Európsku regionálnu úroveň reprezentujú právne normy Rámcového dohovoru Rady Európy na ochranu národnostných menšín (1995), kde článok 12. zmieni o ochrane národnostných menšín od štátov, aby „podporovali poznatky o kultúre, histórii, jazyku a náboženstve národnostných menšín a väčšinového obyvateľstva“.

V Odporúčaní RecChL od Výboru ministrov Rady Európy z roku 2007 o uplatňovaní Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov na Slovensku sa hovorí o podpore poznávaniu a tolerovaniu regionálneho alebo menšinového jazyka ako súčasť kultúrneho dedičstva zo strany vlády Slovenskej republiky.

Cieľom deklarácií Rady Európy s názvom „Interkultúrna výchova v novom európskom rámci“ , je „učenie sa k vzájomnému spolužitiu“. Úspech tohto cieľa predovšetkým spočíva v pochopení, že dialóg je schopný vyriešiť problémy a v rešpektovaní odlišných názorov. Podľa znalcov Rady Európy výchova medzi kultúrami je chápaná „ako jeden jej z komponentov popri výchove k ľudským právam, občianskej náuke, globálnej výchove a mierovej výchove“ (citované: Mistrík, 2008, s.81).

Medzinárodné ustanovenia o ľudských právach sú v zmysle ústavy Slovenskej republiky uprednostnené a aplikovateľné pred jeho politickými dokumentmi.

V Ústave SR v článku 34 zakotvuje práva národnostných menšín, pričom predpokladá prijatie vykonávacích zákonov k týmto právam. Tieto zákony zatiaľ v komplexnej a organicky ucelenej podobe nie sú prijaté (Ústava Slovenskej republiky, 1992).

3.2 Konceptie autonómie

Typy autonómie sú jedným z prostriedkov uplatnenia záujmov národných a etnických menšín. Autonómia sa neobjavuje ako príprava na politickú či teritoriálnu

nezávislosť, ale s garantovaním menšinových práv v rámci danej štáty a so zachovaním status quo prispieva prevenciu separatizmu (Nagy, n.d.).

Pri tejto analýze sa opieram o kapitolu *Menšinový politický pluralizmus a budovanie komunitnej identity maďarskej menšiny* (Maďari na Slovensku, 2008) od Lászlóa Szarku.

Myšlienka autonómie v rôznych formách už od pádu komunizmu zaujala osobitné miesto v menšinových programoch maďarských strán. Prijatie novej Listiny základných práv a slobôd (vypustenie ustanovenia o štátotvornom charaktere maďarskej, nemeckej, poľskej a ukrajinskej/rusínskej menšiny z ústavy) a odignorovanie iniciatívy maďarských strán a hnutí o vypísanie referenda o zachovanie federálneho štátu budili v nich dojem, že ich právny stav sa nedorieši. Szarka.2008, s.96). Z teórie národnostných práv ako ľudských práv a princípu kombinácie individuálnych a kolektívnych dospieva MNI k svojej koncepcii národnostnej autonómie (samosprávy) (Szarka, 2008).

3.2.1 Autonómia u MNI

MNI premenená na Maďarskú občiansku stranu v roku 1990 v rámci „konsociačného modelu uznania kolektívnych práv“ naliehal na „sebaurčenie“ v kultúrnych a školských záležitosti zahŕňajúc všetky typy výchovno-vzdelávacieho systému. Aj spoločne s VPN stanovili oprávnenosť „na „samosprávu všetkých záležitostiach“ (Szarka,2008, s. 98). O dva roky neskôr vo vyhlásení sa stretne s úpravou toho čo predtým predstavovali ako model samosprávy. Popri dosť protikladných názorov na model si napokon zaumienili „zmiešaný systém“, dosiahnuť riešenie právneho postavenia vo forme samosprávneho útvaru v súlade vládnymi kompetenciami“ (Szarka, 2008, s 98).Uskutočnenie menšinovej samosprávy závisí od „ rozšírenia okruhu právomocí územnej samosprávy, vytvorenia dohodovacích mechanizmov medzi regionálnymi samosprávami a regiónmi, avšak za rovnako dôležité princípy považoval reformu verejnej správy, posilnenie hospodárskych, spoločenských, záujmových a kultúrnych organizácií menšín a transformáciu menšinových politických subjektov na skutočné politické strany“ (Szarka, 2008, s. 98). Združenie miest a obcí Žitného ostrova bola výsledkom praktickej činnosti ich modelu.

3.2.2 Autonómia u Spolužitia

Miklós Duray za hnutie Spolužitie už od 1991 naliehal na maďarských poslancov v parlamente, aby vypracovali plán seaurčenia maďarskej menšiny . Vo vyhlásení , o výklade národného seaurčenia vyčítal českým a slovenským politikom, že právo na seaurčenie odvodzujú od národa a nie od jednotlivca (Szarka, 2008).“Pritom právo národov na seaurčenie nie je ničím iným, ako skupinovým právom jednotlivcov s rovnakou identitou“(Pogány, 1995, s.220).

Spolužitie ohlasovalo zachovanie československého federálneho štátu, preto už začiatku ich pôsobenia prejavovalo záujem len o „vnútorného seaurčenia“. Parlamentné voľby za rok 1992 a rozpadnutie federálneho štátu napomáhali vývinu radikálnej charaktery v programoch a postojoch Spolužitia (Szarka, 2008). V dokumente Územná samospráva a zásady personálnej autonómie Spolužitie zdôrazňuje, aby sa nevytvorili etnické konflikty podobné ako napríklad vo sovietskom zväze a aby národnostné komunity, založené na rovnakých právach ako má väčšinový národ boli zaručené inštitúciami. Samosprávny model predstavuje na základe koncepcie „partnerského štátu“. “Menšiny, nadobudnú rovnoprávny status „partnerského národa“ a príslušníkmi väčšiny, by sa organicky včlenili do etnicky pluralitného štátu, čo by umožnilo ich všestranný kultúrny rozvoj, politickú emancipáciu a integráciu“(Szarka, 2008, s.102). Dokument predstavuje regionálnu samosprávu spočívajúcu na zjednotenie obcí obývané občanmi maďarskej národnosti.

Na základe hore uvedených faktov v kapitole Szarku (2008) dospievam k záveru, v programových dokumentov strany nezastávajú spoločný model autonómie. MNI zdôrazňuje vybudovať spoločenstvo maďarskej menšiny a nevyhnutným aspektom pre MNI stáva nielen iniciovať, ale aj uskutočniť spoluprácu na základe dobrého vzťahu s predstaviteľmi väčšinového národa. Spolužitie kladie dôraz na „zastupovanie komplexných regionálnych záujmov celého územia obývaného menšinou“(Szarka, 2008, s.107)

4. Pluralizmus

V tejto časti sa zaoberám zhodnotením príčin zjednotenia troch maďarských strán v roku 1998 a pôsobením SMK vo vláde a na politickej scéne v období 1998-2006. Ďalej sa zaoberám porovnaním podstaty a charakteru stranického pluralizmu v rámci maďarskej menšiny v období pred rokom 1998 a po roku 2009, keď sa jednotná SMK opätovne rozdelila na dve strany: SMK a Most – Híd.

V počiatočnom období spoločensko-politickej tranzície a transformácie bola etablizácia stranického pluralizmu v rámci maďarskej menšiny z hľadiska rozvoja demokracie a európskej dimenzie politiky na Slovensku prínosom. Svojím jednoznačným príklonom k podpore a presadzovaniu princípov právneho štátu, prirodzených ľudských práv a európskej orientácie Československej republiky, a neskôr Slovenska prispela k upevneniu demokracie na Slovensku.

Podstatným znakom maďarského menšinového pluralizmu v období tranzície, zmeny režimu (November 1989 – jún 1990) a prvej fázy transformácie (jún 1990 – koniec roka 1992) bola skutočnosť, že jedna zo strán (MNI, neskôr transformovaná na Maďarskú občiansku stranu) bola súčasťou vládnej koalície a druhé dve strany (MKDH a Spolužitie), boli v opozícii.

Podľa Öllösa (2008) hlavné rozdiely medzi uvedenými politickými stranami spočívali:

- v mechanizmoch, metódach a intenzite spolupráce so slovenskými predstaviteľmi politického života
- v postoji k účasti vo vláde
- vo vzťahu k politickým stranám a štátnej reprezentácii Maďarskej republiky.

Strany si v určitých otázkach navzájom konkurujú, ale v záujme presadiť národnostné ciele nachádzajú v konečnom dôsledku spoločnú platformu. Napriek tomu, že Spolužitie a MKDH často veľmi ostro kritizujú a napádajú politiku MNI/MOS, pri výkone praktickej politiky, pri kľúčových hlasovaniach v parlamente podporujú líniu vlády. Spoluprácu so slovenskými politikmi im zabezpečuje rovnaký

hodnotový systém. Vo vláde sa vzniká priestor na diskusiu dôležitých tém, ako je napríklad otázka samosprávy(Öllös, 2008, s.83-84).

V parlamentných voľbách roku 1994 zvíťazilo Hnutie za demokratické Slovensko. Na čele s predsedom Vladimírom Mečiarom vytvorilo koalíciu so Slovenskou národnou stranou (SNS) a Združením robotníkov Slovenska (ZRS). Do parlamentu sa dostali aj tri maďarské menšinové strany. Rozdiel medzi týmito stranami sa dostal do popredia, keď maďarská menšina pociťovala nátlak zo strany vlády. Vláda sa usilovala o asimiláciu vo vzdelávacej sfére, o „vyostrenie“ medzietnických vzťahov, čo sa odzrkadlilo „v potláčaní národnostnej kultúry a v reorganizovaní verejnoprávneho postavenia obcí, okresov a regiónov s väčšinovo maďarským obyvateľstvom“ (Szarka, 2008, s.105). Obvineniu, že menšina na Slovensku je podporená peniazmi z Maďarska, nasledovalo zakročenie SNS proti menšinám svojou nacionalistickou politikou. Snažili sa zaviesť typ vyučovania na maďarských školách, ktorý určuje, že isté predmety sa majú vyučovať v slovenskom jazyku. Demonštrácie na ochranu práv sa dostali aj do pozornosti európskej organizácie, vysoký komisár OBSE Max van der Stoel navštívil niekoľkých maďarských škôl. Vládne obdobie poskytovalo priestor na ďalšie nacionalistické prejavy pri komentovaní a rokovaní o vodnom diele Gabčíkovo - Nagymaros. Rozdielne strany boli „odkázané“ na spoluprácu a v nacionalistickej atmosfére našli prvky, ktoré ich spojili a tým bola súdržnosť. 21. júna 1998 v Dunajskej Strede vznikla Strana maďarskej koalície (SMK).

SMK pôsobila od roku 1998 až do roku 2006 v slovenskom politickom živote vo vládnej pozícii. V prvom vládnom cykle (1998-2002) sa strana stala koalíčným partnerom štvorkoalície, ktorá obsahovala Slovenskú demokratickú koalíciu, Stranu demokratickej ľavice, Stranu maďarskej koalície, Stranu občianskeho porozumenia a predstavovala „protimečiarovskú koalíciu“. Vo vláde si SMK neúspešne nárokovala na ministerstvo pôdohospodárstva. Toto znamenalo, že strana nebude mať „strategicky“ dôležité pozície vo vláde. Napriek tomu, že Pál Csáky obsadil post podpredsedu vlády, požiadavky maďarskej menšiny takmer neboli obsiahnuté vo vládnom programe

„Medzi strategickými cieľmi sformulovanými Pálom Csáky, bolo aj prijatie reformy

verejnej správy, polozenie základov maďarského vysokého školstva na Slovensku a odovzdanie pôdy neznámych vlastníkov do vlastníctva obcí“(Hamberger, 2008,s.119).

Neuspeli ani návrhy na zmeny ústavy – predovšetkým preambuly, kde sa malo modifikovať hlásenie sa k občianskemu princípu. Po vzájomnom nesúhlase ako upravovať menšinový jazyk sa SMK rozhodla pre prijatie zákona, hoci neumožnil komplexnú úpravu ich jazyku. Žiadosť SMK o nepodpísaní zákona u prezidenta Rudolfa Schustera neuspela.

Politika vlády voči maďarskej menšine na Slovensku sa prejavila v rozhodovaní o menšinových záležitosti bez nich. Týmto spôsobom prerušila menšinové právo, „zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menšín a etnických skupín“(„ Ústava Slovenskej republiky“, čl.34, od.2). Takýto princíp sa prejavoval aj v súvislostiach zmeny zákona o komunálnych voľbách a územných samospráv. Predstava SMK o územnej samospráve – navzdory názorom slovenských strán – by znamenala že by vzniklo „na Podunajskej nížine v rámci jedného územného celku šesť takých okresov s prevahou obyvateľov maďarskej národnosti“(Hamberger, 2008, s.121). Napokon vláda odignorovala maďarské návrhy a namiesto 12 sa vytvorilo 8 územných celkov.

Druhý cyklus pre SMK znamenal spoluprácu so Slovenskou demokratickou a kresťanskou úniou (SDKÚ), Kresťansko-demokratickým hnutím (KDH) a Alianciou nového občana (ANO). Jednotne uznali, že SMK patrí do koalície ale toto neznamenalo, že napätie medzi nimi neexistovalo. Silnejšiu pozíciu SMK vo vláde dokazuje zvýšený počet poslancov na 20 v parlamente a okrem postu ministra pôdohospodárstva jej patril aj post podpredsedu vlády zodpovedného za európsku integráciu, ľudské a menšinové práva, ministra pôdohospodárstva, ministra životného prostredia a ministra výstavby a regionálneho rozvoja. SMK vo svojom programe zachytil aj „osobitné riešenie právneho postavenia národnostných menšín“(Hamberger, 2008, s.123). V nasledujúcich štyroch rokoch dala SMK prednosť otázkam ako je zriadenie univerzity pre maďarskú národnosť, realizácia nového „zákona o územno-samosprávnom členení a rozšírenie rozsahu zákona o používaní jazyka menšín“(Hamberger, 2008, s.123). Politika SMK bola úspešná iba

v jedinom bode a to je vytvorenie maďarskej univerzity v Komárne, ktorá bola ustanovená v septembri 2004.

Nedôvera slovenských strán voči SMK prejavovala aj vtedy, keď Maďarská republika bola príliš zainteresovaná do politiky maďarskej menšiny na Slovensku. Schvaľovanie „zákona o žijúcich v susedných štátoch“ v maďarskom parlamente v roku 2002 zapríčinila vznik „odvetného zákona“ so zámerom určiť opatrenia voči predošlého zákona. Predseda SMK Béla Bugár vyjadril stanovisko, že zákon nemožno uplatňovať na Slovensku bez súhlasu koalíčných partnerov.

Od leta 2004 vnútorné napätie medzi poslancami v SMK bolo zapríčinené rozdielnymi názormi na otázky „postavenia maďarskej menšiny na Slovensku“. Názory sa líšili aj v „zásadných prvkoch menšinovej stratégie a vzťahu SMK k vládam, politickým stranám a iným politickým aktérom v Maďarsku, politika vlád vo vzťahu k ochrane maďarskej menšiny“.(Hamberger, 2008, s.127).Nevedeli uviesť otázku autonómii- brat' ohľad na Slovákov -na spoločného menovateľa. Aj v roku 2004 zostalo primárnou úlohou riešenie Benešových dekrétov a foriem autonómií.

Pri hodnotení pôsobenia SMK vo vládnej koalícii a pod vedením Bélu Bugára sa slovenskí politici dospeli k tomu, že stabilitu SMK bola zárukou rovnováhy koalície a bola zakladaná na jednotnej a disciplinovanej vnútornej báze. Charakteristické bolo fakt, že síce SMK v rozhodovaní bol odsunutý nabok, nezmenil názor ani navzdor koalície. Strana so svojou činnosťou v mene demokratizácií Slovenska bola faktorom, s ktorým vláda mohla dosiahnuť, aby demokracia stala na pevnom základe. Zahraničnopolitickej úrovni prínosom SMK pre vládu bola ich účasť, ktorá vytvárala pozitívny obraz Slovenska pred združením euroatlantických členských štátov a vnútropolitickou úlohou strany bola aktívna účasť v mechanizmoch riešiť spoločenské problémy, ktoré viedli k zníženiu nedôvery voči Maďarom. Nedosiahnuté koalíčné ciele boli výsledkom zlyhania nielen politických stratégií a prostriedkov SMK, ale politiky aj slovenskej politickej elity. Aj podľa ústupkov môžeme hodnotiť jej pôsobenie v záujme používania národnostného jazyka. Voľba Bélu Bugára za predsedu SMK bola strategicky významným faktorom, či úspechom, lebo bol prijateľným politikom aj pre Slovákov a získal ich dôveru (Hamberger,2008).

V roku 2007 po deviatich rokoch vo vedení nastala zmena, predsedu strany Bélu Bugára vystriedal Pál Csáky. Na konci roka 2008 stranu zasiahla vnútorná kríza vo vedení. Zo strany odišli významní politici ako je Béla Bugár, Zsolt Simon, Gábor Gál a László A. Nagy. Svoje rozhodnutie odôvodnili zmeneným a neprijateľným politickým štýlom SMK pod vedení Pála Csákyho.

V roku 2009 Béla Bugár so svojimi bývalými kolegami zo SMK a slovenskými politikmi vytvorila stranu Most-Híd, ktorá sa sama definuje „občianska strana“, ktorej záujmom je vytvoriť úzku spoluprácu Slovákov, Maďarov, Rusinov v rámci strany. Predsedom je Béla Bugár a medzi podpredsedov patrí aj expert na slovensko-maďarských vzťahov Rudolf Chmel. („...polgári párt...“, 2010)

Snažím sa nájsť v čom sú rozdiely medzi súčasnými dvoma stranami v programoch, stratégiách, cieľoch a spôsoboch ich presadzovania sa, zameriavam sa a monitorujem európske hodnoty, liberálne hodnoty a ľudské a menšinové práva.

Program SMK s názvom „Moderná strana životaschopná spoločnosť“, za 2009 z hľadiska mojej témy. Strana zdôrazňuje, že aj naďalej primárnou bude ich cieľ:

„zvyšovanie úrovne ľudských a menšinových práv, čo najvýraznejšie zvyšovanie efektívnosti zákonov a inštitúcií, ktoré tieto práva garantujú, ako aj rozšírenie systému inštitúcií a okruhu zákonných garancií. Otázku dodržiavania ľudských práv považujeme za dôležitú podmienku zvyšovania kvality ľudskej existencie, a ako jediný spomedzi politických strán na Slovensku ju považujeme za našu prvotnú prioritu. Považujeme za dôležité čo najširšie presadenie hodnôt európskej civilizácie v krajine a prehĺbenie demokracie aj na úrovni uvedomelého prevzatia zodpovednosti“ („Moderná strana, životaschopná spoločnosť“, 2009).

V tomto programe sa prikláňa k permanentného dialógu smerujúceho vyriešiť otázky týkajúce celú spoločnosť so slovenskými predstaviteľmi politického života. Zdôrazňuje, aby sa vytvorila priestor pre problematiku, ktorá vyplýva z národnostnej rôznorodosti. Prízvukuje potrebu uvedomovaniu „vzájomného odkázanosti na seba“ a aby Slovensko pochopilo, že maďarská menšina nie je problémom ale zárukou udržiavania a upevnenia demokratickosti v Európe a na Slovensku, spoločnými úsiliami, rešpektom a prijímaním ľahko nadobudnú spoločný cieľ a to tolerantné spolužitie“ („Moderná strana, životaschopná spoločnosť“, 2009).

„Strana spolupráce“ Most- Híd stanovila svoje priority v hodnotách „spolupráce, otvorenosti, slušnosti, zodpovednosti a slobody“ Chce byť stranou, ktorá „vybuduje vzťah dôvery a vzájomnej úcty“ medzi Slovákami a Maďarmi.

(„Základné programové ciele“, 2009) .Aj Most-Híd považuje otvorený dialóg za najlepšiu metódu riešenia politických sporov. Ako zástanca slobody vytyčuje ciele ochraňovať a rozvíjať demokraciu, garantovať slobodu jednotlivca a slobodu prejavu, „európsku spoluprácu a udržiavanie dobrých vzťahov so susednými štátmi“. (Základné programové ciele“, 2009) „Presadzovanie spolupráce a vzájomnej tolerancie medzi národnostnými a etnickými spoločenstvami“ je jej najdôležitejším cieľom.

Pri hodnotení toho, či je vznik a pôsobenie strany Most – Híd vývojom prirodzeným a zákonným, alebo neprirodzeným a umelým, zvažujem viacero faktorov a okolností. Most – Híd nie je bežným javom tým, že združuje politikov rôznych národností. Verím, že strana prispeje k tomu, aby slovensko-maďarské vzťahy na politickej úrovni sa vyvíjali pozitívnym smerom, a zosúladené v záujme pokojného spolunažívania. Po rozštiepení SMK v lete 2009 však došlo z môjho pohľadu nešťastnému a nepriaznivému vývoju. Obe strany sa viac sústreďujú na vzájomné osočovanie a snahu zdiskreditovať druhú stranu v médiách v záujme rozšírenia svojho voličského potenciálu, ako na jasné formulovanie svojich programových cieľov a prostriedkov ich dosiahnutia. Dúfam, že časom zvíťazí zdravý rozum a strany sa sústredia na svoje ciele dôstojne a dôsledne, bez manipulácií a ohováraní. Na základe toho zatiaľ celkové prínosy súčasného pluralizmu v rámci maďarskej menšiny hodnotím veľmi negatívne. Roztržka strany je taká čerstvá, unáhlená by bola čakať pozitívne výsledky ich politizovania okrem toho, že Most – Híd je odhodlaný sa spoločne so slovenskými kolegami v rámci jej strany venovať témam a problémom celého Slovenska. Tento krok sa ukáže ako dôsledný a účinný iba v dlhodobom výhľade a v ovzduší vzájomnej dôvery.

Poslednou rovinou mojej práce sa stala otázka politického pluralizmu v rámci maďarskej menšiny. V tejto časti som snažila odpovedať na takú politicky relevantnú otázku, aká je efektívnosť maďarských strán v politike, či je možný politický pluralizmus rámci maďarskej menšiny. Na túto otázku ponúkam kladnú odpoveď, ale musím uznať, že ešte je skoro vytvárať záverečné konštatovanie na základe výsledkov posledných (2009) komunálnych volieb a počiatkoch ich politizovania (SMK pod vedením Pála Csákyho od marca 2007, a Most – Híd od júna 2009). Musíme skúmať, za akých podmienok prispievajú k efektívnemu zastupovaniu menšinových záujmov rôzne modely zastupovania menšinových voličov (viacej etnických strán, jedna

etnická strana, integrácia menšinových kandidátov do celoštátnych strán ako jednotlivcov alebo v podobe platforiem, reprezentácia menšinových záujmov iným, participatívnym alebo samosprávnym (nestraníckym) mechanizmom. Na otázku, či je možná efektívna reprezentácia maďarských menšinových záujmov iba etnickou stranou, alebo alternatíva, že neetnická strana (z vládnej pozície alebo z opozície) môže účinne riešiť záležitosti týkajúce sa Maďarmi obývaných častí Slovenska, dostaneme odpoveď už o niekoľko týždňov.

Záver

Možnosť straty európskych hodnôt v nás budí obavy o zachovanie európskosti ako idey, ako sveta hodnôt či kultúr, ktorý stratí svoje historické postavenie a význam v procese globalizácie. Napriek tomu, že pozície európskych hodnôt oslabli v posledných niekoľkých desaťročiach prostredníctvom rastu politických systémov, ktoré ignorujú ľudské práva a princípy právneho štátu, na Slovensku existuje šanca, aby sa tie hodnoty nielen zachovali, ale aj zosilneli svoje postavenie Túto šancou v minulosti predstavovali prostriedky politiky, štýl, a myšlienky viesť politiku a samotná politika ako to uskutočnili jednotlivé strany zastupujúce maďarskú menšinu po roku 1989 (hlavne MNI), po fúzií troch strán (MNI, Spolužitie a MKDH) do jednej strany SMK)a stále realizuje SMK a nová strana (Most – Híd) zastupujúca na Slovensku záujem Slovákov a Maďarov súčasne.

Podiel strán reprezentujúcich maďarskú menšinu v tranzícii a transformácii politického systému sa vyznačuje hodnotami liberálnej demokracie. Európske duchovné pramene sprevádzali politiku strán maďarskej menšiny v záujme presadiť ich menšinové záujmy. Menšinové záujmy, v zmysle európskej dimenzie, boli sformulované v programových vyhláseniach, boli prítomné v prostriedkoch ich politiky, skoncipované v stratégiách a koncepciách, akými boli koncepcie novej autonómie a spojenectvá. V obsahu a štýle programového vyhlásenia o cieľoch Maďarskej nezávislej iniciatívy sa odzrkadľuje vedomejšia a vyspelejšia intelektuálna kapacita než akú reprezentovalo hnutie Verejnost' proti násiliu. V multietnickom štáte akým je Slovensko je zarážajúce, že práva a právne postavenie maďarskej menšiny nie sú obsiahnuté v samostatnom a komplexnom zákone. Podľa tejto situácie teda menšinové práva nie sú na Slovensku akceptované ako súčasť ľudských práv.

Podľa môjho názoru princípy etnopolitickej mobilizácie nezaniknú, kým princípy etnokultúrnej spravodlivosti a primeranosti, menšinové práva adekvátne liberálne teórie menšinových práv nebudú akceptované a aplikované v rámci podobného európskeho a medzinárodného konsenzu, aký bol umožnený prijatím Všeobecnej deklarácie ľudských práv a európskych právnych noriem.

Niet pochyb, že strany maďarskej menšiny po roku 1989 jednoznačne prispeli k demokratizácii a upevneniu demokracie na Slovensku. Do popredia sa však dostáva

otázka: ak klasická liberálna demokracia neponúka najadekvátnejší rámec pre uplatnenie menšinových záujmov, tak aký je politický systém, ktorý dokáže zlučovať menšinové a väčšinové záujmy a dokáže pochopiť myšlienku kolektívnych a ľudských práv?

Referencie

- Arendt, H. (1958). *Vita Activa. Human condition*, Chicago: University of Chicago Press, 1958
- Bibó, I. 1990. A liberális demokrácia érvényes vívmányai. In *Válogatott tanulmányok I-IV*, Budapest: Magvető Könyvkiadó, 1990 [cit.2010.03.01]. Dostupné na internete: <http://mek.niif.hu/02000/02043/html/699.html>
- „Bugár: Híd nem etnikai párt.“ (2010-03-12.) In *Népszava* (online.) [cit.2010-04-10]. Dostupné na internete: <http://www.nepszava.hu/articles/article.php?id=270046>
- Convention against Discrimination in Education. (1960). [cit:2010-03-30]. Dostupné na internete: http://www.unesco.org/education/pdf/DISCRI_E.PDF
- Duroselle, J.-B: Európa népeinek története. In: Ankerl, G, *Nyugat van, Kelet nincs, Az Értől az Óceánig*, Budapest: Osiris, 2000, s.46-47
- Egyed, P. 2003. *Kisebbségek a liberális és demokratikus deficitben*. Korunk. [cit:2010-03-22]. Dostupné na internete: <http://www.korunk.org/?q=node/8&ev=2003&honap=12&cikk=7387>
- Európska únia, Charta základných ľudských práv Európskej únie (2000). Dostupné na internete: http://www.csz.sk/dokumenty/charta_ludskych_prav.pdf
- Fazekas, J., & Hunčík, P. (2005). A nyilvánosság az Erőszak Ellen és a Független Magyar Kezdeményezés közös nyilatkozata a nemzetek, nemzeti kisebbségek és etnikai csoportok együttéléséről Szlovákiában. In: Fazekas, J., & Hunčík, P (eds). *Dokumentumok, kronológia (1989-2004)*. Somorja-Dunaszerdahely: Fórum Kisebbségkutató Intézet, Lilium Aurum, 2005. ISBN 80-8062-295-7, s.87-88

Ferenczy, von, J. 2001. Erkölc és politika az ezredfordulón. In: *Európaiság* Áron kiadó, Budapest, 2001 [cit:2010-03-12]. Dostupné na internete: <http://vmek.niif.hu/02000/02004/02004.htm#6>

Hamberger, J., (2008). Strana maďarskej koalície v slovenskej vláde. In: Fazekas, Hunčík (eds). *Maďari na Slovensku Súhrnná správa, Od zmeny režimu po vstup do Európskej únie (1984-2004)*. Šamorín: Fórum inštitút pre výskum menšín, 2008. s.117-136

Halász, I. (2007) Nemzeti és etnikai kisebbségek és a kisebbségi jogi szabályozások Közép-Európában, In Hungarian Human Rights Foundation [online], [cit. 2010-03-03]. Dostupné na internete: http://www.hhrf.org/kisebbssegkutatas/kk_2007_03/cikk_nyomtatasi.php?id=1455

Karikó, S. 2001. Szerkesztői előzetes. In *Európaiság* Áron kiadó, Budapest, 2001 [cit:2010-03-12]. Dostupné na internete: <http://vmek.niif.hu/02000/02004/02004.htm#6>

Kende, P. 2001. A demokratikus kormányzat morális felelőssége. In *Európaiság*. Áron kiadó, Budapest, 2001. [2010-03-12]. Dostupné na internete: <http://vmek.niif.hu/02000/02004/02004.htm#6>

Maďarská nezávislá iniciatíva 21.06.2009. In *Týždeň*. [cit. 2010.03.15]. Dostupné na internete: <http://www.tyzden.sk/tyzden-kauzu/november-1989/cast/madarska-nezavisla-iniciativa.html>

Mistrík, E. & Petőcz, K. (2008). Právne záväzky a dohody. In Mistrík, E. (ed). *Multikulturálna výchova v školách Ako reagovať na kultúrnu roznorodosť*. Bratislava: Nadácia otvorenej spoločnosti, 2008. ISBN 978-80-969271-4-2, s.74-88.

Most-Híd. (2009) *Program strany MOST-Híd.* [cit.2010-04-20]. Dostupné na internete: http://www.most-hid.sk/webfm_send/38

Nagy, V. M., (n.d). *Kisebbségpolitika és kisebbségek politikai megjelenítése.* Budapest: Corvinus könyvtár, 2006 [cit.2010.04.10.]. Dostupné na internete: <http://www.corvinuslibrary.com/autonom/katalog.htm>

Organizácia Spojených štátov.(1948)Všeobecná deklarácia ľudských práv. [cit.2010-02-15].Dostupné na internete: http://www.informovanypacient.sk/source/download/Vseobecna_deklaracia_ludskych_prav.pdf

Odporúčanie RecChl Rady Európy (2007) 1Výboru ministrov uplatňovaní Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov na Slovensku.[cit:2010-04-03]. Dostupné na internete: http://www.radaeuropy.sk/swift_data/source/dokumenty/rada_europy/aktivita/1_udske_prava/Europska%20charta%20regionalnych%20alebo%20menšinových%20jazykov/1_kolo_odporucanie.pdf

Öllös, László, (2008).Program maďarských strán. In .Fazekas, Hunčík (eds).*Madari na Slovensku Súhrnná správa, Od zmeny režimu po vstup do Európskej únie (1984-2004).* Šamorín: Fórum inštitút pre výskum menšín, 2008 s.59-87

Öllös.L.(2008).Következmények. In:Öllös, L.(ed) *Emberi jogok-Kisebbségi jogok.* Somorja-Dunaszerdahely: Fórum Kisebbségkutató Intézet, Liliom Aurum, 2004, s.262

Pogány, E.(1995). *Az Együttélés öt éve: Eseménynaptár és dokumentumgyűjtemény, 1990- 1995.* Pozsony : Együttélés Központi Irodája, Pozsony, 1995

Popély, Á & Simon, A(2009) Beszélgetés Sándor Eleonórával In Popély, Á & Simon, A (eds): *A rendszerváltás és a csehszlovákiai magyarok (1989–1992).*Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2009, s.840

Popély, Á & Simon, A (2009) Beszélgetés Lászlom Öllösom. In Popély, Á & Simon, A (eds.), *A rendszerváltás és a csehszlovákiai magyarok (1989–1992)*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2009, s.840

Programové vyhlásenie občianskej iniciatívy Verejnosc' proti násiliu.(1989). In Ústav. Pamäti národa [cit:2010-01-10]. Dostupné na internete: <http://www.17november1989.sk/dokumenty-vpn-of/>

Rada Európy. (1995). Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín. [cit:2010-03-12]. Dostupné na internete: <http://www.radaeuropy.sk/?1219>

Salát, L. 2001. *Etnopolitika– a konfliktustól a méltányosságig*. Marosvásárhely: Mentor, 2001 [cit.2010-03-20], s.304-306. Dostupné na internete: <http://adatbank.transindex.ro/vendeg/htmlk/pdf3905.pdf>

Sándor, Eleonóra,(2008). Zmena režimu maďarskými očami. In .Fazekas, Hunčík (eds.), *Maďari na Slovensku Súhrnná správa, Od zmeny režimu po vstup do Európskej únie (1984-2004)*. Šamorín: Fórum inštitút pre výskum menšín, 2008

Strana maďarskej koalície (2009). *Moderná strana ,životaschopná spoločnosť*. [cit.2010-03-20]. Dostupné na internete: <http://docs.google.com/Doc?docid=0AeuFWu08PUj0ZDk4M240N18xZmd3OHBxZng&hl=hu>

Szarka, László, (2008). *Menšinový politický pluralizmus a budovanie komunitnej identity maďarskej menšiny* In .Fazekas, Hunčík (eds.), *Maďari na Slovensku Súhrnná správa, Od zmeny režimu po vstup do Európskej únie (1984-2004)*. Šamorín: Fórum inštitút pre výskum menšín, 2008.

Ústava Slovenskej republiky (1992). 460/1992 Zb. Dostupné na internete: <http://www.zbierka.sk/default.aspx?sid=3&category=11&AspxAutoDetectCookieSupport=1>

Zásady a programové vyhlásenie .Maďarskej nezávislej iniciatívy.(1989) In:Ústav pamäti národa.[cit:2010-01-07]. Dostupné na internete:

<http://www.17november1989.sk/dokumenty-mni/>

Literatúra

Kymlicka, W.(1995) Multicultural Citizenship. A Liberal Theory of Minority Rights. Clarendon Press, Oxford. 1995.

Locke, John: Druhé pojednání o vládě, Nakladatelství Svoboda, Praha, 1992

Kusý, Miroslav: Politika voči menšinám. In Mesežnikov, Grigorij–Kollár, Miroslav: Voľby 2006. Analýza programov politických strán a hnutí. IVO – Inštitút pre verejné otázky, Bratislava, 2006,

Szomolányi, Soňa: Prehistória, zrod a rola aktéra novembra '89 – VPN. In: Antalová, Ingrid (red.): *Verejnosť proti násiliu 1989 – 1991: Svedectvá a dokumenty*. Bratislava: Nadácia Milana Šimečku 1998

Pešek, Jan & Szomolányi, Soňa (ed.): *November 1989 na Slovensku: Súvislosti, predpoklady a dôsledky*. Bratislava: Nadácia Milana Šimečku,

Mátrai, Julianna: A kisebbségi pártok politikai stratégiái Közép– és Kelet–Európában. I. – II. In: *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 1999,

Sloboda a zodpovednosť. Program Maďarskej občianskej strany. S. 1.[Bratislava: Ústredná kancelária Maďarskej občianskej strany 1992,

Gyönyör, J: *Mi lesz velünk, magyarokkal?: Fejezetek a csehszlovákiai magyarság történetéből 1918tól napjainkig*. Pozsony Madách,1990